
Det var i Wien i året 1842. En ung kvinne knelte fortvilt på korridorgulvet i wienerskolens fødselsklinikk, hun bønn-fallt legene om å få slippe ut av 1. avdeling, hun og hele Wien visste at den ting å bli behandlet av lege var en for-løper til døden. Gjennom korridoren løp den lille klokke som bæres foran den katolske prest når han går med hostien til en døende. - Hver tredje kvinne som ble behandlet på 1. avdeling fikk prestenes nådemidler, det var en forferdelig til-stand. - Klinikken hadde to avdelinger: ved 1. avdeling ble utdannet leger. ved 2. avdeling jordmødre. Fra 1840 hadde dødeligheten ved 1. avdeling vært 3-ganger så stor som ved 2. avdeling, i 1846 var den fem ganger så stor, i 1842 var forholdene verst: i august døde 25.4 % av de fødende kvinner av barselfeber, i oktober 29.33 % og i desember 31.38 %.

Statistikken fra fødselsklinikker i andre land viste at dødeligheten der var meget høyere enn ved fødsler utenfor klinikk. Og, bemerkverdig nok, jo berømt de lærere i spissen for klinikken, jo større dødelighet. De unge kirurger måtte tjenestegjøre ved fødselsklinikkerne i sin læretid, ved Hotel Dieu i Paris således for å kunne få sin magistergrad, døde-ligheten der var i årene 1859-69 9 %. Velstående kvinner reiste ut fra byen når de skulle føde, og det gikk dem som regel godt, forutsatt at deres fine pariserleger ikke fikk tid til å komme etter dem.

Eva kunne grunnen være til at dødeligheten f.eks. ved wie-nerklinikk, som tidligere hadde hatt god sundhetstilstand, etterhånden måtte fremlegge så fryktelige tall som de foran nevnte, samtidig som medisinen gjorde fremskritt på alle andre områder? Ja, dermed brøt de lærde leger sine hoder. For med hell å kunne bekjempe en sykdom må dens årsak kjennes, i mangel derav lages teorier, og på grunnlag av disse behand-les så sykdommen. Og om barselfeber hadde det vært rikelig tid til å lage teorier, de kan sammenfattes i to hovedtrekk:

Barselfeberen skyldes et miasma (smittestoff) hvorved man forstod noe ukjent som svevet om i verdensrommet. På en kirur-gisk avdeling frembrakte dette smittestoff hospitalsbrann og andre sår sykdommer, på en fødselsklinikk derimot barselfeber. Den annen teori var at kvinnens egen organisme under svanger-skapet og i barselsengen var forandret på en sådan måte at barselfeber oppstod ved psykiske inntrykk, diettfeil og

andre, ukjente årsaker.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
Sennelweis fant sitt Kolombi egg, i dette tilfelle årsaken til barselfeberen og ved sine iakttagelser forstod å ta forholdsregler mot den. Grunnlaget for den medisinske antiseptikk og aseptikk, mikroorganismene, bakteriene, alt dette var jo dengang ukjent, Pasteur og Koch hadde ennå ikke lagt frem sine oppdagelser på dette område.

Sennelweis ble født i Ofen i 1818, fikk sin utdannelse i Budapest og Wien og ble doktor i 1844. Hans studier i Wien falt sammen med barselfeberperioden og han kom sykdommen inn på livet da han i 1846 ble assistent ved 1. avdeling på fødselsklinikken. Opprinnelig hadde klinikken vært én enhet, men i 1840 ble den delt, således at ved 1. avdeling undervistes kun studenter og i 2. avdeling kun jordmødre. Avdelingene lå under samme tak, hadde samme opptakelsesvurderelse, samme diett og regime, samme prinsipper for den operative og medisinske behandling og samme klientell, da avdelingene mottok pasienter avvekslende annen hver dag. Endelig var det eiendommelig . . . kvinner som fødte utenfor klinikken - i drosjer, på gaten o.l. - og senere ble brakt dit, den gikk det regelmessig godt til - tross for de irregulære fødselsforhold, på den annen side døde på klinikken unge kvinner som var første gangs fødende, og hvis fødsel derfor var noe langsommere, nesten uten unntakelse. I Wien var barselfeberen ellers ikke epidemisk, og skulle den skyldes et miasma da måtte det også virke utenfor 1. avdeling.

Sennelweis studerte dag og natt på årsakene til det store pluss av dødelighet på 1. avdeling, men han var til å begynne med like rådløs som de mange kommissjoner som ble satt ned i sakens anledning. Etter å ha uttjent sin tid på klinikken var Sennelweis en tid i Italia, men fra våren 1847 var han påny på sin gamle post. Straks etter sin tilbakekomst fikk han beskjed om at hans ven Kolloschka netop var død. Kolloschka var professor i rettsmedisin, under en obduksjon var han blitt stukket i fingeren med obduksjonskniven, han fikk blodforgiftning og døde noen dager etter. - Ved obduksjonen av hans lik slo det Sennelweis som lyn fra klar himmel at de sykelige forandringer var de samme som han hundrede ganger hadde sett hos kvinner som var død av barselfeber. Han så med vinotstælig klarhet identiteten av sykdommene: ikke fingersåret, men dets forurensning med kadaverdeler hadde frembrakt døden. Men var sykdommene identiske, da burde de

ha en identisk årsak, og det nærliggende spørsmål var derfor: kom barselkvinnene i berøring med kadaverdeler? Jo, utvilsomt, ved wienerskolens anatomiske retning hadde professorer, assistenter og studenter rikelig høve til å komme i berøring med lik, allesammen drev de anatomiske studier. At den sedvanlige såpevask ikke var tilstrekkelig til å rense hendene for kadaverdeler, det viste allerede lukten, og var fingrene urene var anledningen til infeksjon der. Denne forklaring syntes så meget sansynligere som det faktum var kjent, at dekomponerte organiske stoffer frembrakte en spaltningsprosess når de kom i berøring med en levende organisme.

Ivis på denne forutsetning var riktig måtte faren kunne fjernes ved å ødelegge kadaverdelene ved kjemiske midler, og fra mai 1847 begynte han å vaske hendene forut for alle undersøkelser i en vanlig oppløsning av klorkalk. – Og resultatene lot ikke vente på seg: dødeligheten som i mai var 12.24 % sank i juni til 2.38 og i juli til 1.20 %. En ny observasjon i oktober 1847 utvidet hans syn på årsaksmomentene: av 12 kvinner som var blitt undersøkt like etter en kvinne med livmorkreft, døde de 11 av barselfeber. Det var således ikke alene dekomponerte stoffer fra en død organisme, men også fra en levende organisme som kunne frembringe barselfeber. Man påbød derfor rensning med klorvann etter berøring av alle slags dekomponerte stoffer og forut for enhver undersøkelse. Det kan ikke her gåes inn på de andre observasjoner som bestyrket Semmelweis i riktigheten av hans lære og som utvidet hans syn på årsakene. Men resultatet var at dødeligheten i 1848 var mindre på 1. avdeling (1.27 %) enn på jordnoraavdelingen, i mars og august inntraff ikke et eneste dødsfall.

Man skulle tro at Semmelweis' opdagelse og de gode resultater ble mottatt med begeistring på alle hold og særlig på legehold. Men det var ikke tilfellet. I Wien var på den tid en sterk åndelig brytning innen den medisinske verden: de offisielle representanter, de som satt på taburettene virket ved statusquo politikk og de undertrykte de yngre, d.v.s. de krefter som skapte wienerskolens ry i den følgende menneskealder. Disse yngre var begeistret over Semmelweis og hans resultater og ved brever til fremragende fødselsleger propaganderte de den nye lære. Men på få unntakelser nær fikk de ingen tilhengere i de kretse som kunne praktisere den. Overalt ellers vakte læren begeistring, bare fødselshjelperne ville ikke anerkjenne dens riktighet, og allern minst Semmelweis egen sjef, Klein, som endog utvirket at hans tjenestetid ikke ble forlenget i mars 1849, og at han sjikanertes da han søkte ~~et dosenter~~

I mai 1850 trådte Semmelweis for første gang frem for offentligheten, idet han efter oppfordring redegjorde i medisinske selskap for sin lære og i senere diskusjoner forsvarte den. Men det hjalp ikke, han fant døren lukket hos fødselslægene og reiste mistrøstig tilbake til Budapest. Her fikk han en stor praksis, ble meget ansett som menneske og som lege og fikk opprettet en liten fødselsklinikk, han ble også, uten søknad, utnevnt til professor i 1855. Efter påtrykk av venner utga han i 1861 sitt grunnleggende verk: "Die Etiologie, der Begriff und Prophylaxis des Kindbettfiebers", hvori de allerede i 1848 formulerte satser videre utvikledes og bevistes, og som i sin grunnanskuelse står ved makt den dag idag. Ved sin behandling, som bestod i anti- og aseptik, har han gjort seg til den første bevisste aseptiker såvel i fødselsvitenskap som på det kirurgiske område.

De vitenskapelige sannhetssøkere viste seg fremdeles ikke i noe fordelaktig lys, opposisjonen mot Semmelweis var ovveldende, boken fant en kjølig mottakelse eller omtaltes med overlegen forakt. En antakelse dannet de russiske leger og noen få andre.

Da det året efter kom beretning om nye herjende epidemier med inntil 27 % dødelighet uten at infeksjon anerkjentes som årsak, og således uten at en virksom, forebyggende behandling kunne iverksettes, ble han rasende og skrev "åpne brev til samtlige herrer professorer i fødselsvitenskap", i hvilke han talte om "mordere og morderhuler, at myrderiene nu må og skal opphøre, at morderne (professorene) som ikke erkjender hans læres riktighet skal finne en rustet og uferdet motstander i ham, som skjebnen har valgt til redskap". Men disse brever gjorde bare galt verre: de gav motstanderne vind i seilene.

Og dermed var hans kraft brutt, han passet sin lærergjerning, men han ble mer og mer irritabel inntil han ble lagt inn på sinnssykeasyl hvor han kort efter døde av blodforgiftning, den samme sykdom hvis årsak og behandling han hadde ofret all sin tid og alle sine krefter. Det var i august 1866.

Han skrev som efterskrift i sitt store verk om "min lykkelige fremtid, da der såvel innenfor som utenfor klinikker kan forekomme tilfeller av selvinfeksjon...skulle det ikke forannes meg å se denne tid, så vil den overbevisning at denne tid før eller senere kommer, gjøre min dødstime lett". Denne tid er jo forlengst kommet og Semmelweis' navn vil for alltid lyse som en menneskehetens valgjører.